

Hikmet Yurdu, İmam Matürîdî ve Matürîdîlik Özel Sayısı,
Yıl: 2, S.4 (Temmuz-Aralık 2009), ss. 137 - 145

İmam Matürîdi, Hocaları ve Öğrencileri

Öğr. Gör. Mustafa BULUT
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
mbulut@inonu.edu.tr

ÖZET

Mâtürîdî İslam dinine hizmeti geçmiş, dünya Müslümanlarının sosyal ve dini hayatlarına etkisi olmuş Türk asıllı abide insanlardan biri olup İmam-ı Azamın açtığı çığırını devam ettiren, akıl vahiy dengesini gözetmiş bir bilim adamıdır. Biz bu çalışmada onu yetiştiren hocaları ve Matürîdî'nin fikirlerinin günümüze kadar ulaşmasını sağlayan talebelerini tanıtmayı amaçladık.

Anahtar kelimeler: Mâtürîdî, Ebu Nasr el- İyazî, Ebu Bekr İshak el-Cüzcani el- Bağdatî, Mukatil er- Râzî, Ebu Bekr Reca el- Cüzcani, Nusayr b. Yahya el- Belhi, Ebu'l Kasım el- Hakîm es-Semerkindî, er-Rustuğfenî, Ebu Muhammed el-Pezdevi, Ebu Ahmet el-İyazi

ABSTRACT

Imam Matürîdi, His Teachers and Students

Maturidi is one of the outstanding turkish schollars who made great contributions to the religion of Islam and affected the social and religious lives of world muslims and continued the way initiated by İmam-ı Azam and followed the balance between mind and revelation. In this study, we aimed to intronuce his teachers and his students who served to carry his ideas into our days.

Key words: Mâtürîdî, Abu Nasr el- İyazî, Abu Bekr İshak el-Cüzcani el- Baghdatî, Mukatil er- Râzî, Abu Bekr Reca el- Cüzcani, Nusayr b. Yahya el- Belhi, Abu'l Kasım el- Hakîm es-Semerkindî, er-Rustuğfenî, Abu Muhammed el-Pezdevi, Abu Ahmet el-İyazi

GİRİŞ

İmam Mâtürîdî, Türk kültürü çevresinde yetişen, Yüce Dinimizin temel kitabı Kur'ân yorumunu ilme ve akla en uygun bir şekilde yapan, dini problemlere felsefi açıdan yaklaşabilen, İslam dininin her çağa uygun ve evrensel bir din olduğunu vurgulayan kişidir¹. X. yüzyıldan bu yana, Müslümanlarca takdirle anılan ve hala da dünya Müslümanlarının bir kısmının akaid alanında önder

¹ Sönmez Kutlu, İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdîlik, Ankara, 2003, 9; A. Vehbi Ecer, Büyük Türk Âlimi Mâtürîdî, İstanbul 2007, 13

olarak tanıdığı ve saygı gösterdiği² bu büyük âlimin hayatıyla ilgili bilgilerin yeterince bilinmediği söylenebilir.

İmam Mâtürîdî'nin az bilinmesinin sebepleri arasında Eşariler kadar siyasilerce desteklenmemesi ve eserlerinin resmi eğitim kurumlarında okutulmamasının yanında, Maliki ve Şafilerin Eş'ariliği benimsemesi, Mâtürîdîliğin ise sadece Hanefiler tarafından kabul etmesi sayılabilir. Bir diğer sebep de, gelenek olarak Nizamiye medreselerini temel almalarından dolayı Osmanlı medreselerinde, her ne kadar Müslüman halk itikatta Mâtürîdî olduğunu söylese de, içerisi Eşarilikle dolu akait kitaplarının okutulması ve buralarda yetişen alimlerin İslam coğrafyasına gönderilmiş olmasıdır. Örneğin, yıllarca Osmanlı medreselerinde Mâtürîdî olan Ömer en-Neseffî'nin akaid metnine şerh yazan, fakat iyi bir Eş'ari temsilcisi olan Taftazani'nin yazmış olduğu *Şerhu'l-Akaid* okutulmuştur. Belki de Mâtürîdî'nin iyi bilinmemesinin altında bu geleneksel anlayış yatmaktadır³.

İnanç tarihimizin demirbaşlarından biri olarak nitelendirebileceğimiz⁴ ve İslam coğrafyasında, Türk dünyasında, siyasi ve dini çekişmelerin çok yoğun olduğu bir dönemde yetişmiş, ender insanlardan biri olan İmam Mâtürîdî, farklı dini anlayış ve akımlar içerisinde kendisini kabul ettiren önemli bilim adamlarından birisidir⁵.

Yaşadığı dönem içerisinde ve ölümünden sonra fikirleri İslam dünyasını etkilemiş olan İmam Mâtürîdî, dönemindeki dini problemleri çözmeye çalışmış, daima ilimle meşgul olmayı kendine bir görev edinmiştir. İmam Mâtürîdî, hayatı boyunca muhalifleri tarafından görüşleri dolayısıyla eleştirilere maruz kalmıştır. Bir taraftan onlarla mücadeleyi sürdürürken, diğer taraftan da manevi üstadı sayılabilecek olan İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin görüşleri üzerinde kafa yorarak, onları geliştirip bir sistem üzerine oturtmaya çalışmıştır⁶. Onun fikirleri, hayatında olduğu gibi ölümünden sonra da büyük ilgi görmüş, geniş bir coğrafyada etkin olmuştur. Bu sebeple adına nispetle Mâtürîdîlik diye bilinen bir düşünce ekolü oluşmuştur⁷.

² Ecer, 7.

³ Kutlu, 49 vd

⁴ Ecer, 31

⁵ Kutlu, 9

⁶ Ak, Ahmet; Büyük Türk Âlimi **Mâtürîdî ve Mâtürîdîlik**, İstanbul 2008, XI

⁷ Kutlu, 9

Her ne kadar ismine nispetle bir akaid ekolü olsa da, pek çok ilim adamı onun görüşleri hakkında olumlu yada olumsuz düşünceler ileri sürmüş olsa da, İmam Matürîdî'nin hayatı ve görüşleri konusunun aydınlatılmaya muhtaç yönleri olduğu söylenebilir. İmam Matürîdî'nin, bilinip, tanınması açısından hocalarının ve talebelerinin bilinmesi faydalı olacağı düşünülebilir. Bu nedenle biz de bu çalışmamızda, onun bilinip, tanınmasına bir katkı sağlayabilmek amacıyla, hayatı hakkında kısaca bilgi vererek, hocaları ve talebelerini tanıtmayı amaçlamaktayız.

A. Ebû Mansur el-Mâtürîdî

İmam Matürîdî'nin tam adı *Ebu Mansur Muhammed bin Muhammed bin Mahmud el-Matürîdî* dir⁸. Bugünkü Özbekistan sınırları içindeki Semerkand'ın Maturîd kasabası veya köyünde dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemesine rağmen, IX. asrın ortalarında⁹, yaklaşık olarak 248 / 862'de doğduğu tahmin edilmektedir¹⁰. Doğduğu yerin ismiyle ünlenen Mâtürîdî, 333 / 944 yılında vefat etmiş, cenazesi Semerkand'ın Cakerdîze mahallesindeki bilgilerin gömüldükleri mezarlığa defnedilmiştir¹¹.

2005 yılında kabri üzerine türbe yaptırılmış olan Matürîdî'nin hayatı ile ilgili bilgilere baktığımız zaman, Türk asıllı bir aileden olduğuna görürüz¹². Hatta eserleri dil ve üslup yönünden incelendiğinde, Arap olmayan bir müellifin kaleminden çıktığı izlenimi verecek kadar kullanım hataları barındırmaktadır. Kullanıldığı cümlelerin kuruluşlarına, bilhassa bazı fiillerin bağlaçlarına bakıldığında Arapça gramere aykırılığı yanında, Türkçe gramere uygunluğu, ayrıca yaşadığı Semerkant ve çevresinin Türklerin çoğunlukta bulunduğu bir bölge olması göz önüne alındığında onun Türk asıllı olduğu kesinleşmiş olur¹³.

⁸ Kutlu, 18.

⁹ Ahmed b. Avadullah b. Dahil el-Lüheybi Harbi, *el-Matürîdiyye (dirase ve takvim)*, Riyad 1989, 101; Ecer, 11; Ak, 35;

¹⁰ Fethullah Huleyf, *Kitabu't-Tevhid*, Önsözü, 2; Belkasım b. Hasan el-Gali, *Ebu Mansûr el-Matürîdî, Hayatuhu ve Arauhu'l-Akidiyye*, Tunus, 1989, 43-44; Ecer, 31.

¹¹ Ebu'l-Mu'in en-Nesefi, *et-Tabsiratü'l-Edille, fi Usûli'd-Din*, tah. Hüseyin Atay, Ankara, 1993, I.474; Kasım b. Kutluboğa, *Tacü't-Teracim fi Tabakatü'l-Hanefiyye*, 31; Leknevi, 80; Taşköprüzade, *Mevzuatu'l-Ulum*, I.596; Huleyf, 7; Ecer, 12; Bekir Topaloğlu, *Kitabu't-Tevhid Tercümesi*, Önsöz, XX.

¹² Kutlu, "Bilinmeyen Yönleriyle Türk Din Bilgini İmam Mâtürîdî", *Dini Araştırmalar*, (Ocak-Nisan 2003), c. 5, 15/17.

¹³ Şükrü Özen, "Mâtürîdî" mad., *DİA*, 28/146.

Tahsili hakkında geniş bilgi olmamakla beraber, bilimsel şahsiyeti göz önüne alındığında, onun iyi bir eğitim aldığı söyleyebiliriz. Daha çocuk yaşta iken kendisine hayranlık duyan, bazen de onun görüşlerini beğenen hocalarından Ebu Nasr el-İyazî kendisi hakkında: *“Mâtürîdî yaşadığı dönemin ve daha sonraki dönemlerin, ileri gelen âlimlerince takdir edildiğini ve hatta dinin doğru anlaşılmasını sağlayan ender kişilerden biri olduğunu Kur’an-i Kerim tefsirinde zor meseleleri aydınlığa kavuşturmuş, dini hurafelerden arındırmış ve haram helal bütün hükümleri en sağlam biçimde ortaya koymuştur”*¹⁴ diyerek ifade etmektedir.

İmam Mâtürîdî, tarihe intikal etmiş büyük din bilginlerinden biri olarak Türklerin yaşadığı ve hâkim oldukları bölgelerde Müslümanların inanç sistemlerini düzene sokmuş; İslam dinini Kur’an ve sünnete en uygun şekilde açıklamıştır. Böylece Türklerin İslam dinine dayalı kültürleri, Mâtürîdî’nin sisteminden doğmuş olup, İmam Mâtürîdî onların inanç sistemine ve kültürüne damgasını vurmuştur¹⁵.

İmam Mâtürîdî’nin yetişmesinde katkısı olan hocalarının pek çok olduğu söylene de kaynakların, onun hocası olduğu hususunda ittifak ettiği hocaları şunlardır: 1. Ebu Nasr Ahmed b. El-Abbas el- İyazî 2. Ebu Bekr Ahmed b. İshak el-Cüzcani el-Bağdadî, 3. Muhammed b. Mukatil er-Râzî 4. Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed b. Reca el-Cüzcani 5. Nusayr b. Yahya el- Belhi dir¹⁶.

B. Hocaları

1. Ebu Nasr Ahmed b. El-Abbas el- İyazî

Nesefî’nin, Ebu Mansur el-Mâtürîdî’nin hem hocası hem de ders arkadaşı olduğu yolundaki kayıtları dikkate alındığında, Ebu Nasr Ahmed b. El-Abbas el-İyazî’nin Semerkand’ta III/IX. yüzyılın ilk yarısında doğduğu söylenebilir. Sa’d b. Ubade’nin soyundan geldiği ileri sürülmektedir. Hatta Nesefî’nin verdiği soy

¹⁴ En- Nesefi, **Tabşiretü’l Edille Fî Usulu’d-Din**, Thk. Hüseyin ATAY, Ankara 1993, I/359

¹⁵ Ecer, 108 vd.; Hanifi Özcan, “Türk Din Anlayışı: Mâtürîdîlik”, **İmam Maturidi ve Maturidîlik (Seçki)**, Haz. Sönmez Kutlu, II. Baskı, Ankara, 2006, 285 vd.

¹⁶ Taşkoprüzade, **Tabakatü’l Fukaha**, Neşr. el-Hâc Ahmet Neyle, II. Baskı, Musul 1961, 56; Ak, 44

zinciri de bunu teyit etmektedir¹⁷. El-Gali, bazı kaynaklardan hareketle İyazî'nin Mâtürîdî ile birlikte el- Cüzcanî'den ders aldığı kaydeder¹⁸.

Henüz 20 yaşlarında iken ders vermeye başlamış, Kelam ve Fıkıh sahasında hepsi Matürîdî'nin akranı olan 40 kadar öğrenci yetiştirmiştir. Bulunduğu bölgede İslam'ın yerleşmesi için büyük çabalar göstermiştir. Bu amaçla sık sık savaflara katıldığı ve hatta bunların birinde şehit düştüğü söylenmektedir¹⁹.

İyazî yaşadığı bölgede Ehl-i Sünnet dışı olan Mu'tezile ve Neccariyye gibi fırkalarla mücadele etmiştir. Mâtürîdîlik düşüncesinin oluşmasında öncülük etmiş, Ebu Hanife'nin yolunda yürüyerek bütün bid'at fırkalarını reddetmiştir. İyazî'nin Allah'ın Sıfatları hakkında *Meseletu's-Sıfat* adlı bir eserinin bulunduğu zikredilmektedir. III/IX. yüzyılın son çeyreğinde vefat etmiştir. Ebu Ahmed ve Ebu Bekr adında iki çocuğu bulunmaktadır²⁰.

2. Ebu Bekr Ahmed b. İshak el-Cüzcanî el- Bağdadî

Hanefi fakihî, Ehl-i Sünnet kelimcisi olan Ebu Bekr el-Cüzcanî'nin hayatı hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamakla beraber, nisbesi dikkate alınır sa Cüzcan'da doğduğu söylenebilir. Hocalarından olan Ebu Süleyman el-Cüzcanî 200/816 ömrünün son yıllarını Bağdat'ta geçirmesi dolayısıyla öğrenci Cüzcanî'nin de oraya gidip yerleştiği ve bu sebeple Bağdadî diye anıldığı bilinmektedir²¹.

İslami ilimlerin birçoğunda söz sahibi olan Ebu Bekr el-Cüzcanî daha çok kelam ve fıkıh alanlarında vukuf sahibidir. Okutmuş olduğu öğrencilerinin kelam konusunda derinleşmesi, onun bu bilim sahasında dirayetini gösterir. Eserleri vardır: *el-Fark ve't-Temyîz*, *Kitabu't-Tevhîd*, *Kitabu't-Tevebe*. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Öğrencisi olan İyazî 260/874 yılından sonra öldüğüne göre onun da III/IX. yüzyılın ikinci yarısında vefat ettiğini söylemek mümkündür²².

¹⁷ El-Gali, 46; İlyas Üzüm, "İyazî, Ebu Nasr" mad., DİA, 23/499; Ak, 45.

¹⁸ El-Gali, 46.

¹⁹ Taşkôprüzade, 55; DİA, "İyazî Maddesi", İstanbul 2001, C. 23; Harbi, 101

²⁰ Üzüm, 23/499.

²¹ Avadullah, 100; el-Gali, 46.

²² Taşkôprüzade, 55; DİA, "Cüzcanî Maddesi", İstanbul 1993, C. 8

3. Muhammed b. Mukatil er-Râzî (248/862)²³

Er-Râzî, Ebu Hanife'nin meşhur öğrencilerinden olan İmam Muhammed'in talebesidir. Ayrıca el-Belhî'nin yetiştirdiği öğrencilerden biridir. Babasından ders almış ve onun pek çok görüşlerini rivayette bulunmuştur. Rey şehrinde re'y ekolünün öncülüğünü yapmıştır. O, fıkıh sahasında önde gelen âlimlerdendir²⁴. er-Razi, Sufyan b. Uyeyne, Ebu Muaviye, Veki', İbn Fadıl, el-Muharibi, Hakem İbn Silm, Silm İbn Fadıl ve diğerlerinden rivayette bulunmuştur. Ondan da Muhammed ibn Eyyup, El Hammami, Abdubaki b. Gani ve Ebu'l-Kasım et-Taberani, Muhammed ibn Ali ibn el-Hâkim et-Tirmizi, Ahmet ibn Halit ibn Cafer, Hüseyin İbn Hamdan, İmam Buhari dersler almış ve onun görüşlerini rivayet etmişlerdir. *el-Muddeî ve'l-Muddeâ aleyh* adlı bir eseri vardır.²⁵ Buhari, Razi hakkında şöyle demiştir: "Bana yeryüzünde Mukatil ibn Muhammed'den daha sevimli gelen birini bilmiyorum"²⁶.

4. Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed b. Reza el- Cüzcanî (285/898)

Ebu Süleyman el-Cüzcanî'nin öğrencilerinden olan Reza el-Cüzcanî, Nisabur kadılığı görevinde bulunmuştur. Mâtürîdî ondan ders okumuş ve ayrıca rivayette bulunmuştur²⁷. El-Cüzcanî usulü fıkıh ve furu'u fıkıh ilimlerini bünyesinde toplamış bir âlimdir. Yine o diğer ilmi sahalarda da yüksek bir dereceye sahiptir. *el-Fark ve't-Temyiz* ve *et-Tevebe* gibi eserler kaleme almıştır.²⁸

5. Nusayr b. Yahya el- Belhi (268/881)

Nusayr b. Yahya el-Belhi âlim, zahid, fakih ve muhakkık²⁹ olup, Şeybanî'nin öğrencisi olan Süleyman el-Cüzcanî'den ilim almıştır. Bunu yanında Ebu Mutî' el-Hakem b. Abdullah el-Belhi ve Ebu Mukatil Hafis b. Müslim es-Semerkandi'den fıkıh öğrenmiştir. Ondan da Ebu Gıyas el-Belhi rivayette bu-

²³ Bazı kaynaklarda vefat tarihinin h 242 olduğu da söylenir. (Harbi, 101); el-Ğalî, 45

²⁴ Ak, 46

²⁵ el-Ğalî, 45

²⁶ Taşköprüzade, 50; Harbi, 100, Ak, 46.

²⁷ Taşköprüzade, 47; Ak, 46-47, el-Ğalî, 46-47

²⁸ Harbi, 102, el-Ğalî, 47.

²⁹ Neseî, Tabsire, I/172

lunmuştur. Hanefi fıkıh ve kelamının önde gelen temsilcilerindendir³⁰. İmam-ı Azamın görüşlerini yaşadığı Belh de yaymıştır³¹

C. Öğrencileri

Kendini eğitim ve öğretime adanmış olan İmam Matürîdî'nin hocaları gibi öğrencileri hakkında da pek fazla bilgi yoktur. Eldeki verilere göre öğrencilerinin pek azının isimleri bilinmektedir³². Bunlar: 1. Ebu'l Kasım İshak b. Muhammed b. İsmail el- Hakîm es-Semerkindî (342/951 veya 342/954) 2. Ali b. Said Ebu'l Hasan er-Rustuğfenî (345/956). 3. Ebu Muhammed Abdulkerim b. Musa b.İsa el-Pezdevi (390/1000). 4.Ebu Ahmet el-İyazi' dir³³.

1. Muhammed b. İsmail el- Hakîm es-Semerkindî

Hâkim es-Semerkindi olarak da bilinen, Ebu'l-Kasım İshak es-Semerkindî, Mâtürîdî'den fıkıh ve kelam dersleri aldı. Semerkand kazasının valiliğini de yapmış olan Ebu'l-Kasım verdiği vaaz ve hükümlerin çokluğu nedeniyle hâkim lakabını almıştır. Seçkin kişiliği ile tanındı, ünü doğuda ve batıda yayıldı.³⁴ Abdullah b. Sehl ez-Zahid Amr b. Asım el-Mervezi'den rivayette bulunmuştur. Semerkand'ın pek çok fakih de kendisinden rivayette bulunmuştur. Yaşadığı dönemde Belh Şeyhlerinden olan Ebu Bekr el-Verrak ile sohbetinde bulunmuş olup tasavvufla da ilgilenmiştir. Tasavvuf ehli ve hikmet sahibi bir zattır.³⁵ Hicri 342 yılının Muharrem ayının 10. günü vefat etmiştir³⁶. Semerkand'ın Cakirdize kabristanlığına defn edilmiştir.³⁷

Eserleri: *er-Red alâ Ashâbi'l-Hevâ* (Kitabu's-Sevâdi'l-A'zam Alâ Mezhebi'l-İmâmî'l Â'zam). Bu eseri 4 baskı yapmıştır. Eser Ayni Efendi tarafından 1258 tarihinde Türkçeye tercüme edilmiştir. *Risâle fî Beyâni Enne'l-Amele Cüz'ün Mine'l İmân* adlı bir telifi de vardır³⁸.

³⁰ Harbi, 103; el-Ğalî, 47

³¹ Ak, 46.

³² DİA, "Mâtürîdî Maddesi", Ankara 2003, C. 28

³³ Ahmet Özel, **Hanefi Fıkıh Âlimleri**, Ankara 1990, 31; Kutlu, 19; Ak, 48-49

³⁴ el-Ğalî, 49

³⁵ Özel, 33; el-Ğalî, 49; Harbi, 104-105

³⁶ Taşköprüzade, 63; Belgasim el-Ğalî, 49

³⁷ Harbi, 105.

³⁸ Özel,33; Harbi, 105.

2. Ali b. Said Ebu'l Hasan er-Rustuğfenî (345/956):

Rustuğfeni, Semerkand'ın Rustuğfen köyünden olup, Semerkand'ın önemli âlimlerindedir³⁹. Hanefi fıkıh ve kelam alimi olup, temel Hanefi kitaplarından kendisinden çokça bahsedilir⁴⁰. Matürîdî'nin önde gelen öğrencilerinden biri olan Rustuğfeni, usul ve furu' konularından içtihat konusu hariç bütün konularda Matürîdî ile aynı görüşü paylaşmaktadır⁴¹.

Eserleri: *İrşadu'l Muhtedi Fi Usuli'd-Din, ez-Zevâid ve'l Fevâid Fi Envâ'il-Ulûm Beyânu's Süne ve'l Cemâ'a Kitab bi'l Hulaf ve el-Fetevâ, el-Esile ve'l-Ecvibe*⁴².

3. Abdullah b. Musa el-Pezdevi (390/1000):

Pezde'ye nisbetle kendisine Pezdevî denilmiştir. Pezde, Nesefe 6 fersah uzaklıkta muhkem bir kalenin adıdır⁴³. Hakkında pek fazla detaylı bilgi bulunmamakla beraber Pezdevi, Muhammed b. Hüseyin b. Abdulkerim el- Pezdevi ile Ali Muhammed el- Pezdevî'nin babalarının dedesidir. İmam Mâtürîdî'den Kelam ve Fıkıh dersleri almıştır⁴⁴. Özellikle fıkıh ilmi sahasında temayüz etmiştir. İçerisinde âlimlerin çokça bulunduğu bir aileye mensuptur. Onun çocukları ve soyundan gelenler şerî ilimlerdeki çalışmalarıyla ve bu sahada ortaya koydukları eserlerle meşhur olmuşlardır⁴⁵. Kureşî, Pezdevî'nin 390 senesi Ramazan ayında vefat ettiğini bildirmektedir⁴⁶.

4. Ebu Ahmet el- İyâzî

IX/X Asrın başlarında yaşamış olan İyâzî, Semerkand'da bulunan ve o dönemim en önemli eğitim merkezlerinden biri olan **Darü'l-Cüzcaniye** adındaki eğitim yuvasında imam Mâtürîdî'den kelam, fıkıh ve mezhepler konusunda dersler almıştır. İyâzî, Matürîdî'nin hocası olan Ebu Nasr el- İyâzî'nin oğludur⁴⁷. Hakîm es-Semerkandî, İyazi hakkında şöyle demiştir: "Yüz yıl içerisinde Hora-

³⁹ Belgasim el-Ğalî, 50; Harbi, 106

⁴⁰ Harbi, 107; Özel, 34

⁴¹ Ak, 47

⁴² Özel,34; Ak, 47; Belgasim el-Ğalî, 50; Harbi, 107.

⁴³ Harbi, 107

⁴⁴ Özel, 31; Ak, 48

⁴⁵ Belgasim el-Ğalî, 50

⁴⁶ Harbi, 107.

⁴⁷ Ak, 48

san ve Maverahünnehir'den Ebu Ahmet el-İyazi gibi âlim, fakih, edip, diline, kişiliğine, iffetine, takvasına güvenilen bir kişi çıkmamıştır"⁴⁸

Sonuç

Türk coğrafyasında yetişmiş ve Türkler arasında, İslam'ın Hanefî yorumunun benimsenmesinde birinci derecede etkin olmuş İmam Matürîdî'nin hoca ve öğrencilerini tanıttık. İmam Mâtürîdî Ebu Nasr el-İyazi ve Ebu Bekr Ahmet el-Cüzcani gibi dönemin meşhur alimlerinin öğrencisi olmuştur. Bu iki âlim de İmam Ebu Yusuf 182/798 ve Muhammed b. Hasan eş-Şeybanî'nin 189/804 öğrencisi olan Ebu Süleyman el-Cüzcanî'nin yetiştirdiği alimlerdir. Büyük imamın görüşlerinin nakledilmesinde birinci derecede rolü olan İmam Muhammed'in talebeleri, İmam Matürîdî'nin hoca silsilesinde yer aldığı için İmam Matürîdî, bu kanalla İmam-ı Azam Ebu Hanîfe'ye bağlanmaktadır.